Київський університет імені Бориса Грінченка
Інститут філології
Кафедра української мови

"ЗАТВЕРДЖУЮ"
Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи
_____ О.Б.Жильцов
"08" 02 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Сучасна лінгвістика:

ОСНОВИ МОВОЗНАВСТВА

для студентів

спеціальності: 035 Філологія
освітнього рівня: перший (бакалаврський)
освітньої програми: 035.05.01 Мова і література (іспанська)
освітньої програми: 035.05.02 Мова і література (італійська)
освітньої програми: 035.05.03 Мова і література (французька)
спеціалізації: 035.05 Романські мови і літератури (переклад включно)

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
Начальник відділу
моніторингу якості освіти
Прот. № 3046/21
(підпис) (прізвище, ініціали)
«____» _____ 2021 р.

Київ – 2021

Розробник:
Русаченко Наталя Павлівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка

Викладачі: Русаченко Наталя Павлівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови Київського університету імені Бориса Грінченка.
Видайчук Т.Л., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови Київського університету імені Бориса Грінченка.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри української мови
Протокол № 8 від 3 лютого 2021 року

Завідувач кафедри української мови _____ (С. О. Караман)

Робочу програму погоджено з гарантами освітніх програм *(керівниками проєктних груп)*

Мова та література (французька)

08 . 02 .2021 р.
Гарант освітньої програми (*керівник проєктної групи*) _____ (І.В. Ласка)

Мова та література (іспанська)

08 . 02 .2021 р.
Гарант освітньої програми (*керівник проєктної групи*) _____ (Ю.Г. Підіпригора)

Мова та література (італійська)

08 . 02 .2021 р.
Гарант освітньої програми (*керівник проєктної групи*) _____ (Т.В. Лазер)

Робочу програму перевірено
08 . 02 .2021 р.
Заступник директора _____ (Л. І. Заяць)

Пролонговано:

на 20_/20_ н.р	_____ (підпис)	(_____) ПІБ	«__»___ 20 __ р.	протокол№ __
на 20_/20_ н.р	_____ (підпис)	(_____) ПІБ	«__»___ 20 __ р.	протокол№___
на 20_/20_ н.р	_____ (підпис)	(_____) ПІБ	«__»___ 20 __ р.	протокол№___
на 20_/20_ н.р	_____ (підпис)	(_____) ПІБ	«__»___ 20 __ р.	протокол№___

І. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	**Характеристика дисципліни за формами навчання**
	денна
Сучасна лінгвістика	
Вид дисципліни	обов’язкова
Мова викладання навчання та оцінювання	українська
Загальний обсяг кредитів / годин	8/ 240
Курс	І
Семестр	1,2
Кількість змістових модулів з розподілом:	3
Змістовий модуль 1. Основи мовознавства	
Курс	І
Семестр	2
Обсяг кредитів	2
Обсяг годин, в тому числі:	60
Аудиторні	28
Модульний контроль	4
Самостійна робота	28
Форма контролю	**залік**

ІІ. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета курсу «Основи мовознавства» – засвоєння основних понять мовознавчої теорії; формування теоретичного підґрунтя майбутнього дослідника мови; вивчення закономірностей будови, розвитку і функціонування мови в її багатоаспектних зв'язках з людиною, культурою, історією, суспільством.

Завдання дисципліни: сприяти формуванню

- ***загальних компетентностей***

ЗК-3: здатність до критичного мислення й ціннісно-світоглядної реалізації особистості;

ЗК-4: уміння застосовувати отримані теоретичні знання у практичних ситуаціях;

ЗК-5: здатність учитися впродовж життя й оволодівати сучасними знаннями;

ЗК-6: здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел;

ЗК-7: здатність проведення досліджень на належному рівні;

ЗК-8: уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми;

ЗК-10: здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

ЗК-11: здатність діяти із соціальною відповідальністю, розуміти основні принципи буття людини, природи, суспільства;

ЗК-12: здатність адаптуватися до нових ситуацій та генерувати нові ідеї;

ЗК-13: здатність працювати в команді та самостійно;

ЗК-14: формування лідерських якостей.

- ***філологічної компетентності:*** здатність вільно орієнтуватися в різних лінгвістичних напрямах і школах; володіння методами наукового аналізу і структурування мовного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів;
- ***науково-дослідної компетентності:*** здатність планувати, організовувати, здійснювати теоретичне наукове дослідження та ефективно презентувати його результати, беручи участь у різних формах наукової комунікації (конференції, круглі столи, дискусії, наукові публікації).

ІІІ. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ДИСЦИПЛІНОЮ

Після опанування дисципліни «Основи мовознавства» студенти повинні мати такі ***програмні результати навчання:***

ПРН 1: знання та розуміння новітніх лінгвістичних теорій та їх інтерпретацій;

ПРН 2: знання та розуміння основних лексичних, фразеологічних, фонетичних, словотвірних, морфологічних та синтаксичних норм мови;

ПРН 6: уміння застосовувати мовні знання на всіх рівнях літературної мови, яку вивчають;

ПРН 14: здатність застосовувати сучасні методики і технології, зокрема інформаційні для успішного і ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості наукового дослідження;

ПРН 17: оцінювати власну навчальну та науково-професійну діяльність, будувати і втілювати ефективну стратегію саморозвитку та професійного самовдосконалення;

ПРН 18: цінувати різноманіття та мультикультурність світу й керуватися у своїй діяльності сучасними принципами толерантності, діалогу та співробітництва;

ПРН 19: оцінювати й критично аналізувати соціально, особистісно та професійно значущі проблеми і пропонувати шляхи їх вирішення, аргументуючи власну точку зору.

ПРН 20: дотримуватись правил академічної доброчесності.

IV. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Тематичний план

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практич.ні	Лаборат.	Індивід.	
Змістовий модуль І. Загальні питання мовознавства							
Тема 1. Мовознавство як наука. «Основи мовознавства» як навчальна дисципліна	**3**	**1**					**2**
Тема 2. Природа, сутність, функції та будова мови	**5**	**1**	**2**				**2**
Тема 3. Мови світу, їх вивчення та класифікація	**6**		**2**				**4**
Тема 4. Походження і розвиток мов	**4**		**2**				**2**
Модульний контроль	**2**						
Разом	**20**	**2**	**6**				**10**
Змістовий модуль ІІ. Структурні елементи мовної системи							
Тема 5. Фонетика і фонологія	**13**	**2**		**6**			**5**
Тема 6. Морфологічний рівень мовної системи	**11**	**2**		**4**			**5**
Тема 7. Лексико-семантична система мови	**7**	**1**		**2**			**4**
Тема 8. Синтаксична система мови	**7**	**1**		**2**			**4**
Модульний контроль	**2**						
Разом	**40**	**6**		**14**			**18**
Усього	**60**	**8**		**20**			**28**

V. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І.

Загальні питання мовознавства

Тема 1: Мовознавство як наука. «Основи мовознавства як навчальна дисципліна»

Мовознавство як наука. Об'єкт і предмет дослідження мовознавства. Багатоаспектність розуміння мови в сучасній науці.

Аспекти і розділи мовознавства. Конкретне і загальне мовознавство. Синхронічне і діахронічне мовознавство. Зіставне мовознавство. Прикладна лінгвістика. Система мовознавчих дисциплін.

Предмет, зміст і основні завдання курсу. Структура курсу.

Мовознавство в системі інших наук. Зв'язок мовознавства з науками гуманітарного (філософією, історією, логікою, соціологією, етнографією, археологією, літературознавством) та природничого (біологією, анатомією, фізіологією, психологією, медициною, географією, фізикою, математикою) циклів.

Методи лінгвістичних досліджень. Поняття про методи наукового дослідження. Загальні й спеціальні методи в мовознавстві. Описовий, порівняльно-історичний, зіставний та структурний методи.

Огляд основних лінгвістичних праць зі вступу до мовознавства. Посібники, хрестоматії, найважливіші монографії та статті з розділів: історія мовознавства, теорія мовознавства та методи наукових досліджень.

Тема 2: Природа, сутність, функції та будова мови

Природа і сутність мови. Трактування мови як біологічного, психічного та суспільного явища. Суспільна природа мови.

Функції мови.

Знаковий характер мови. Основні властивості знака. Структура знака. Своєрідність мови як знакової системи. Природа мовного знака. Знаковість і одиниці мови. Мова і несловесні форми спілкування.

Мова і мислення. Діалектична єдність мови і мислення. Види мислення. Основні критерії розмежування мови і мислення. Функції мови щодо мислення. Функції мислення щодо мови.

Мова і мовлення. Гносеологічний, онтологічний і прагматичний підходи до розмежування мови і мовлення.

Система і структура мови. Системний характер мови. Парадигматичні, синтагматичні й ієрархічні відношення між мовними одиницями. Структура мови. Мовні рівні: основні й проміжні.

Тема 3: Мови світу, їх вивчення та класифікація

Загальна характеристика мов світу. Різноманітність мов світу і проблеми їхньої класифікації. Критерії розмежування мов світу: за структурою, за кількістю носіїв, за наявністю писемності, за ступенем вивчення, за суспільними функціями.

Генеалогічна класифікація мов. Порівняльно-історичний метод. Мова як історичне явище. Живі і мертві мови. Основні ознаки спорідненості мов. Поняття лінгвістичної карти.

Мовна сім'я, група, підгрупа. Визначення основних понять. Характеристика найбільших мовних родин. Індоєвропейська мовна родина. Загальна характеристика слов'янських, романських та германських мов.

Поняття типологічної класифікації мов. Типологічна класифікація мов Шлегелів – Гумбольдта. Ізолятивні (кореневі) мови. Особливості кореневого типу мов. Аглютинативні мови. Особливості аглютинативного типу мов. Інкорпоративні мови. Особливості інкорпоративного типу мов. Флективні мови. Синтетичні та аналітичні мови.

Тема 4: Походження і розвиток мов

Проблема походження мови. Гіпотези про походження мови. Звуконаслідувальна, звукосимволічна, вигукова гіпотези, гіпотези трудових вигуків, жестів, гіпотеза походження мови Ф.Енгельса.

Основні етапи розвитку мови. Історичні зміни в мові, зовнішні та внутрішні причини змін у мові. Мови первісного ладу, феодальної пори та післяфеодальних формацій. Диференціація та інтеграція мов. Мови міжнаціонального, регіонального спілкування. Міжнародні природні і штучні мови. Мовна політика.

Національна та літературна мови. Формування мов окремих народів. Літературна мова та діалекти. Основні ознаки літературної мови.

Зовнішні і внутрішні причини мовних змін. Мовні контакти. Субстрат і суперстрат. Піджини і креольські мови.

Передумови виникнення письма. Значення письма в історії суспільства. Предметне письмо.

Етапи і форми розвитку письма. Етапи розвитку графічного письма. Піктографічне, ідеографічне, складове та буквенне письмо.

Графіка. Предмет графіки. Алфавіт. Латинська, слов'янська, арабська та індійська сім'ї алфавітів.

Орфографія. Предмет орфографії. Основні принципи орфографії: фонетичний, морфологічний, історичний, диференційний.

Транскрипція і транслітерація. Фонетична і фонематична транскрипції. Принципи фонетичного письма. Принципи транслітерування власних назв.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ ІІ.
Структурні елементи мовної системи

Тема 5: Фонетика і фонологія

Фонетика як лінгвістична дисципліна. Місце і роль фонетичної системи у мові. Теоретичне та практичне значення фонетики. Сегментні та суперсегментні явища.

Звуки мови як фізичне і фізіологічне явище. Аспекти дослідження звукової будови мови: акустичний (фізичний), артикуляційний (психофізіологічний), лінгвістичний (фонологічний або функціональний).

Класифікація голосних. Основи поділу звуків на голосні і приголосні. Артикуляційна характеристика голосних звуків.

Класифікація приголосних. Артикуляційно-акустична характеристика приголосних звуків.

Фонетичні процеси. Позиційні зміни звуків. Редукція голосних, оглушення дзвінких приголосних в кінці слова, протеза.

Комбінаторні зміни звуків. Асиміляція, дисиміляція, акомодація, діереза, метатеза, епентеза, гаплологія.

Спонтанні та фонетично не зумовлені зміни звуків. Конвергенція та дивергенція. Фонетичні закони. Сутність фонетичних законів. Відмінність фонетичних законів від законів природничих наук.

Фонетичні одиниці та засоби. Фонетичне членування мовленнєвого потоку. Фрази, такти, склади, звуки.

Склад. Поняття про склад. Складові і нескладові звуки. Теорії природи складу.

Наголос. Види наголосу. Перенесення наголосу: прокліза та енкліза. Функції наголосу.

Інтонація. Складові елементи інтонації: мелодика, інтенсивність, пауза, темп та тембр мовлення. Функції інтонації.

Функціональний аспект у вивченні звуків. Фонема. Зміст і обсяг поняття. Функції та основні властивості фонем. Відмінність між звуком і фонемою. Диференційні та інтегральні ознаки фонем.

Система фонем як система опозицій. Види опозицій.

Алофон. Діалектичний характер зв’язків між фонемою і алофонами. Сильна та слабка позиції фонем. Класифікація алофонів.

Поняття дистрибуції. Контрастна та додаткова дистрибуції.

Тема 6: Лексико-семантична система мови

Поняття лексико-семантичної системи мови. Розділи лексикології.

Слово як основна структурно-семантична одиниця мови. Визначення поняття «слово» у мовознавстві. Характерні ознаки та функції слова. Відмінність слова від морфеми та словосполучення. Лексико-семантична функція слова та

способи її реалізації: номінація, нумерація, орієнтація. Номінативна функція слова. Типи слів. Повнозначні і неповнозначні слова. Слово і лексема.

Лексичне значення. Денотативне, конототивне і контекстуальне значення слова. Три типи відношень слова (предметний, поняттєвий, лінгвальний). Види лексичних значень за характером відношень до позначуваного об'єкта. Слово і поняття. Лексичні значення за синтагматичною зумовленістю.

Полісемія. Полісемія як лексико-семантична категорія. Причини виникнення багатозначності. Пряме й переносне значення слова. Зміни лексичного значення за обсягом: розширення, звуження, зміщення. Метафора як спосіб семантичної деривації. Продуктивні моделі метонімічних перенесень.

Синонімія. Синонімія як лексико-семантична категорія. Види синонімії: фонетична, лексична, фразеологічна, словотвірна; морфологічна, синтаксична, семантична, стилістична. Типи синонімів: семантичні, стилістичні, семантико-стилістичні. Абсолютні синоніми. Контекстуальні синоніми. Синонімічний ряд та синонімічне гніздо. Поняття про квазісиноніми (Ю.Д. Апресян). Перифрази та евфемізми як різновиди синонімів.

Омонімія. Омонімія як лексико-семантичне явище. Критерії розмежування омонімії та полісемії. Класифікація омонімів (повні та неповні, похідні й непохідні; семантичні, словотворчі, морфологічні). Міжмовні омоніми.

Антонімія. Антонімія як лексико-семантична категорія. Типи антонімів: контрарні, комплементарні, контрарні, векторні. Контекстуальні антоніми. Енантіосемія як окремий різновид антонімії. Антитеза й оксюморон.

Гіперо-гіпонімія і лексична конверсія.

Лексико-семантичне поле як найбільше парадигматичне об'єднання слів.

Активна і пасивна лексика (професіоналізми, діалектизми, екзотизми, жаргонізми, арготизми, евфемізми). Стилістично нейтральна і стилістично забарвлена лексика.

Історичні зміни словникового складу мови. Причини історичних змін у лексиці. Типи змін у лексико-семантичній системі: архаїзми, історизми, запозичення, неологізми.

Етимологія. Походження мовних одиниць. Внутрішня форма слова. Принципи наукової етимології. Народна (побутова) етимологія.

Тема 7: Морфологічний рівень мовної системи

Граматика. Предмет та розділи граматики. Практичне і теоретичне значення граматики. Основні одиниці граматики.

Граматичне значення. Відмінність між лексичним і граматичним значеннями. Види граматичних значень.

Граматичні категорії. Класифікація граматичних категорій. Синтаксичні, морфологічні та семантико-граматичні категорії. Характеристика основних граматичних категорій.

Морфеміка. Об’єкт дослідження. Основне коло проблем морфеміки. Морфемний та словотворчий аналіз.

Поняття морфеми. Слово і морфема у мові і мовленні. Типи значень морфем.

Класифікація морфем. Різновиди сегментних морфем. Несегментні морфеми. Словотвірні та формотворчі афікси.

Морфологічні процеси. Перерозклад, опрощення, ускладнення.

Способи вираження граматичних значень. Синтетичні та аналітичні способи вираження граматичних значень. Історична змінність способів і засобів вираження граматичних значень.

Частини мови. Критерії виокремлення частин мови. Класифікація частин мови.

Тема 8: Синтаксична система мови

Загальна характеристика синтаксичної системи. Визначення її основних одиниць.

Поняття словосполучення. Визначення словосполучення. Відмінність синтаксичного словосполучення від слова і речення. Види словосполучень. Типи граматичного зв’язку між членами сурядних і підрядних словосполучень. Синтаксичні зв’язки слів.

Речення. Основні ознаки речення. Речення та судження. Типи речень. Структура речення у різних мовах.

Актуальне членування речення. Засоби актуального членування речення у мовах світу.

VI. КОНТРОЛЬ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ДЕННОГО ВІДДІЛЕННЯ

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студента

№ з/п	Вид діяльності	Кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2	
			Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
1.	Відвідування лекцій	1	1	1	3	3
2.	Відвідування практичних (семінарських занять)	1	3	3	7	7
4.	Робота на практичному (семінарському) занятті	10	3	30	7	70
3.	Виконання завдання з самостійної роботи	5	4	20	4	20
5.	Виконання модульної контрольної роботи	25	1	25	1	25
	Разом			**79**		**125**
Максимальна кількість балів:**204**						
Розрахунок коефіцієнта: 204/100 = **2,04**						

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

Кожний модуль включає бали за поточну роботу студента на семінарських, практичних заняттях, виконання самостійної роботи, модульну контрольну роботу.

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Змістовий модуль І.
Загальні питання мовознавства

Тема 1: Мовознавство як наука. «Основи мовознавства як навчальна дисципліна»

Завдання:

1. Підготувати повідомлення на одну з тем:

- Психолінгвістика як розділ мовознавчої науки.
- Соціолінгвістика та її основні завдання.
- Паралінгвістика як розділ мовознавчої науки.
- Нейролінгвістика як розділ мовознавчої науки.

Тема 2: Природа, сутність, функції та будова мови

Завдання:

1. Законспектувати дефініції термінів: *мова, мислення, мовлення, знак, семіотика, система, структура, мовний рівень, синхронія, діахронія, синтагматика, парадигматика.*
2. Записати за зразком у таблицю функції мови та схарактеризувати їх.

Функції мови	**У чому полягає?**
Комунікативна	Мова є основним засобом спілкування

3. Виписати приклади парадигматичних і синтагматичних відношень між одиницями різних мовних рівнів.
4. Навести приклади чуттєво-образного, технічного та поняттєвого типів мислення.
5. Проаналізувати основні та проміжні рівні структури мови, з'ясувати, якими одиницями вони представлені та які функції виконують. Результати записати у вигляді таблиці за зразком:

Рівні мови	**Одиниці, що їх представляють**	**Функції елементів мовної структури**

Фонологічний	фонема	конститутивна, ідентифікаційна, смислорозрізнювальна

Література

1. Бевзенко С. П. Вступ до мовознавства*:* Короткий нарис : навч. посіб. / С. П. Бевзенко. – К. : Вища школа, 2006. – 143с.
2. Ганич Д. І. Словник лінгвістичних термінів / Ганич Д. І., Олійник І. С. – К. : Вища школа, 1985. – 360 с.
3. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства / Ю.О. Карпенко. – К.: Академія, 2003. – 340 с.
4. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: підручник / М. П.Кочерган. – К.: Академія, 2002. – 368с.
5. Ющук І.П. Лекції зі вступу до мовознавства / І.П. Ющук– К.: Міжнар. ін-т лінгвістики і права, 1992. – 112 с.

Тема 3: Мови світу, їх вивчення та класифікація

Завдання:

1. Законспектувати дефініції термінів: *генеалогічна класифікація мов, мовна сім'я, мовна група, типологічна класифікація мов.*

2. Заповнити таблицю за зразком.

Класифікація	**Критерії**	**Групування мов**	**Розділ мовознавства**
Генеалогічна			
Типологічна			
Ареальна			
Соціолінгвістична	поширення у світі	повноетнічні, позатериторіальні	соціолінгвістика

3. Назвати мови, найпоширеніші у кожній частині світу. Схарактеризувати за генеалогічною класифікацією мови, які вивчаєте або вивчали.

4. Визначити, до яких сімей, груп і підгруп належать такі мови: *санскрит, баскська, японська, українська, італійська, ірландська, угорська, фінська, португальська, датська, польська, турецька, циганська, румунська, арабська, албанська, чукотська, англійська, іспанська, французька, китайська, чеська, вірменська, литовська, македонська.*

Література

1. Бевзенко С. П. Вступ до мовознавства*:* Короткий нарис : навч. посіб. / С. П. Бевзенко. – К. : Вища школа, 2006. – 143с.
2. Ганич Д. І. Словник лінгвістичних термінів / Ганич Д. І., Олійник І. С. – К. : Вища школа, 1985. – 360 с.
3. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства / Ю.О. Карпенко. – К.: Академія, 2003. – 340 с.
4. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: підручник / М. П.Кочерган. – К.: Академія, 2002. – 368с.
5. Ющук І.П. Лекції зі вступу до мовознавства / І.П. Ющук– К.: Міжнар. ін-т лінгвістики і права, 1992. – 112 с.

Тема 4: Походження і розвиток мов

Завдання:

1. Законспектувати дефініції термінів: *світова (міжнародна) мова*, *державна мова*, *мова піджин*, *креольська мова*, *штучна мова*, *літературна мова, субстрат, суперстрат.*

2. З'ясувати етимологію слів *глаголиця* і *кирилиця.* Пояснити суть полеміки навколо питання про походження слов'янського письма.

3. Проаналізувати та систематизувати ознаки штучних мов, З'ясувати, якими мовами написані наведені уривки. Обґрунтувати свою думку.

Література

1. Бевзенко С. П. Вступ до мовознавства*:* Короткий нарис : навч. посіб. / С. П. Бевзенко. – К. : Вища школа, 2006. – 143с.
2. Ганич Д. І. Словник лінгвістичних термінів / Ганич Д. І., Олійник І. С. – К. : Вища школа, 1985. – 360 с.
3. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства / Ю.О. Карпенко. – К.: Академія, 2003. – 340 с.
4. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: підручник / М. П.Кочерган. – К.: Академія, 2002. – 368с.
5. Масенко Л. Т. Мова і політика / Л. Т. Масенко. – К. : Соняшник, 2004. – 120с.
6. Німчук В. В. Про графіку та правопис як елементи етнічної культури: історія / В. В. Німчук // Мовознавство. – 1990. – № 6. – С. 3 – 10.
7. Півторак Г. П. Деякі методологічні проблеми дослідження етно- і глотогенезу східних слов'ян / Г. П. Півторак // Мовознавство. – 2010. – № 2 – 3. – С. 8 – 30.
8. Ющук І.П. Лекції зі вступу до мовознавства / І.П. Ющук – К.: Міжнар. ін-т лінгвістики і права, 1992. – 112 с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ ІІ.
Структурні елементи мовної системи

Тема 5: Фонетика і фонологія

Завдання:

1. Законспектувати дефініції термінів: *фонетика, фонологія, звук, фонема, алофон, варіант фонеми, опозиція, мовленнєвий апарат; позиційні фонетичні процеси, комбінаторні фонетичні процеси, редукція, акомодація, асиміляція, гаплологія, епентеза, протеза, метатеза, діереза, фонетичні історичні чергування; склад, фонетичне слово, такт, синтагма, фонетична фраза, наголос, інтонація.*
2. Накреслити таблиці класифікації голосних і приголосних звуків тих мов, які вивчаєте.
3. З'ясувати спільне і відмінне у вимові звуків української та французької, німецької, іспанської, італійської мов.
4. Знайти і виписати приклади фонетичних процесів із різних мов світу.
5. Записати текст фонетичною транскрипцією. Знайти і пояснити позиційні та комбінаторні зміни звуків.

   Хоч кутий сріблом повіз був тяжкий, шестеро білих волів тягли його дружно й уперто, погоничів було добрано вміло й передбачливо, та все ж і вони неминуче мали стомитися від далекої дороги; одноманітність руху приспала пильність, і якось на непробитих путівцях серед темних пущ княжий повіз потрапив у грузовисько.

П.Загребельний

Література

1. Бевзенко С. П. Вступ до мовознавства*:* Короткий нарис : навч. посіб. / С. П. Бевзенко. – К. : Вища школа, 2006. – 143с.
2. Ганич Д. І. Словник лінгвістичних термінів / Ганич Д. І., Олійник І. С. – К. : Вища школа, 1985. – 360 с.
3. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства / Ю.О. Карпенко. – К.: Академія, 2003. – 340 с.
4. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: підручник / М. П.Кочерган. – К.: Академія, 2002. – 368с.
5. Ющук І.П. Лекції зі вступу до мовознавства / І.П. Ющук– К.: Міжнар. ін-т лінгвістики і права, 1992. – 112 с.

Тема 6: Морфологічний рівень мовної системи

Завдання:

1. Користуючись словниками лінгвістичних термінів, з'ясувати дефініції термінів: *морфеміка, морфема, морф, аломорф, варіант морфеми, корінь, афікс, префікс, постфікс, суфікс, флексія, інтерфікс, інфікс, циркумфікс, транс фікс, нульова морфема.*

2. Знайти в різних мовах світу приклади слів, що містять інтерфікси, інфікси, циркумфікси, трансфікси.

3. Зробити спрощений морфемний аналіз слів.

Згорбитися, спланувати, одноголосно, надміру.

4. Зробити спрощений словотворчий аналіз слів.

Згорбитися, спланувати, одноголосно, надміру.

Література

1. Бевзенко С. П. Вступ до мовознавства*:* Короткий нарис : навч. посіб. / С. П. Бевзенко. – К. : Вища школа, 2006. – 143с.
2. Ганич Д. І. Словник лінгвістичних термінів / Ганич Д. І., Олійник І. С. – К. : Вища школа, 1985. – 360 с.
3. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства / Ю.О. Карпенко. – К.: Академія, 2003. – 340 с.
4. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: підручник / М. П.Кочерган. – К.: Академія, 2002. – 368с.
5. Ющук І.П. Лекції зі вступу до мовознавства / І.П. Ющук– К.: Міжнар. ін-т лінгвістики і права, 1992. – 112 с.

Тема 7: Лексико-семантична система мови

Завдання:

1. Користуючись словниками, з’ясувати дефініції термінів: *лексика, лексикологія, лексико-семантична система, слово, лексема, лексико-семантичний варіант, лексико-семантичне поле, лексичне значення, конотативне значення, контекстуальне значення, концептуальне значення, сигніфікативне значення, денотативне значення, семантика, сема, антитеза, моносемія, полісемія, метафора, метонімія, синекдоха, синонімія, омонімія, антонімія, паронімія, етимологія, лексикографія, історизм, архаїзм, неологізм, оказіоналізм.*

2. Пригадати науки, пов’язані з лексикологією. З’ясувати, що є предметом їх вивчення. Результати записати у таблицю.

Розділ мовознавства	Що вивчає
Лексикографія	
Семасіологія	
Ономасіологія	
Ономастика	
Топоніміка	

Антропоніміка	
Гідроніміка	
Ороніміка	
Етимологія	
Фразеологія	

3. Знайти в різних мовах світу приклади (1-2) омонімів, антонімів, паронімів, синонімів.

4. Знайти приклади міжмовних омонімів у різних мовах світу.

Література

1. Алефіренко М. Ф. Теоретичні питання фразеології / Алефіренко М. Ф. – Харків, 1987. – 210с.
2. Бевзенко С. П. Вступ до мовознавства*:* Короткий нарис : навч. посіб. / С. П. Бевзенко. – К. : Вища школа, 2006. – 143с.
3. Ганич Д. І. Словник лінгвістичних термінів / Ганич Д. І., Олійник І. С. – К. : Вища школа, 1985. – 360 с.
4. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства / Ю.О. Карпенко. – К.: Академія, 2003. – 340 с.
5. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: підручник / М. П.Кочерган. – К.: Академія, 2002. – 368с.
6. Ющук І.П. Лекції зі вступу до мовознавства / І.П. Ющук– К.: Міжнар. ін-т лінгвістики і права, 1992. – 112 с.

Тема 8: Синтаксична система мови

Завдання:

1. Користуючись словниками лінгвістичних термінів, з’ясувати дефініції термінів: *речення, модальність, предикативність, словосполучення, підрядність, сурядність, координація, прилягання, керування, узгодження, ізафет, тяжіння, тема, рема.*

2. Із поданого речення вичленувати словосполучення, зробити синтаксичний аналіз.

Народе мій, до тебе я ще верну, як в смерті обернуся до життя своїм стражданням і незлим обличчям. (В.Стус)

3. Почленувати поданий текст на синтагми (позначити їх межі знаком /) і словосполучення (виписати). Знайти випадки збігу синтагм і словосполучень. Пояснити, чим відрізняється синтагма від словосполучення?

Ніхто так повно не пережив дару свободи усім своїм єством! На волі він переродився, наче знову прийшов на світ. І в тому вільному світі під скупим чужим сонцем ожила в ньому пам"ять про рідний край, мова й пісня України, чиста, як перше кохання. (Є.Сверстюк)

4. Зробити синтаксичний аналіз речення.

Як добре те, що смерті не боюсь я і не питаю, чи тяжкий мій хрест, що перед вами, судді, не клонюся в передчутті недовідомих верст, що жив, любив і не набрався скверни, ненависті, прокльону, каяття (В.Стус).

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА ДЕННОГО ВІДДІЛЕННЯ

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Термін виконання (тижні)
Змістовий модуль І. Загальні питання мовознавства.			
Тема 1. Мовознавство як наука. «Основи мовознавства» як навчальна дисципліна (1 год.)	словник лінгвістичних термінів, модульний контроль	5	I-II
Тема 2. Природа, сутність, функції та будова мови (1 год.)	словник лінгвістичних термінів, модульний контроль	5	III- IV
Тема 3. Мови світу, їх вивчення та класифікація (1 год.)	словник лінгвістичних термінів, модульний контроль	5	V- VI
Тема 4. Походження і розвиток мов (3 год.)	словник лінгвістичних термінів, модульний контроль	5	VII- VIII
Разом за змістовий модуль: 20 балів			
Змістовий модуль ІІ. Структурні елементи мовної системи			
Тема 5. Фонетика і фонологія (1 год.)	словник лінгвістичних термінів, модульний контроль	5	IX-X
Тема 6. Морфологічний рівень мовної системи (3 год.)	словник лінгвістичних термінів, модульний контроль	5	XI-XII
Тема 7. Лексико-семантична система мови (2 год.)	словник лінгвістичних термінів, модульний контроль	5	X-XI
Тема 8. Синтаксична система мови (1 год.)	словник лінгвістичних термінів, модульний контроль	5	XIII-XV
	Разом за змістовий модуль: 20 балів		
Разом: 13 год.	*Разом за семестр: 40 балів*		

Критерії оцінювання самостійної роботи

Максимальна кількість балів – 5

Оцінка за п'ятибальною шкалою	Значення оцінки
5 балів	студент глибоко та міцно засвоїв матеріал; наводить теоретично і практично правильні, обґрунтовані коментарі; проводить грамотний та чітко структурований лінгвістичний аналіз; самостійно здійснює узагальнення і висновки; вичерпно, послідовно, грамотно оформив самостійно виконані завдання (оцінка "відмінно").
4 бали	студент добре знає матеріал, але допускає незначні помилки у пропонованих завданнях, які за допомогою викладача швидко виправляє; здатен здійснювати лінгвістичний аналіз, самостійно робити висновки; успішно виконав та оформив самостійну роботу з незначною кількістю помилок (оцінка "добре").
3 бали	виконано не всі завдання; студент допускає грубі помилки, які самостійно не може виправити; недостатньо правильно і грамотно оформлено результати роботи; рівень розуміння матеріалу студентом можна визначити як поверхневий (оцінка "задовільно").
1 – 2 бали	студент засвідчує фрагментарне знання матеріалу, не може виконати вправи; наявна значна кількість суттєвих помилок у змісті та оформленні (оцінка "незадовільно").

6.3 Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в режимі комп'ютерної діагностики в межах Електронного навчального комплексу з дисципліни**.**

Форма проведення: письмова.

Максимальна кількість балів: 25 балів.

Критерії оцінювання: модульна контрольна робота включає 50 тестових завдань, правильне виконання яких оцінюється у 0,5 балів.

„Відмінно" – 100-90 % правильних відповідей – (25-23 бали)

„Дуже добре" – 82-89 % правильних відповідей – (22-21 бал)

„Добре" – 75-81 % правильних відповідей – (20-19 балів)

„Задовільно" – 69-74 % правильних відповідей – (18-17 балів)

„Достатньо" – 60-68 % правильних відповідей – (16-15 балів)

„Незадовільно" – 0-59 % правильних відповідей – (14 балів і нижче)

6.4 Форми проведення семестрового контролю (залік)

Навчальні досягнення бакалаврів із дисципліни «Основи мовознавства» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип пооопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

6.5 Орієнтовний перелік тем для семестрового контролю

1. Зміст і основні завдання курсу «Основи мовознавства».
2. Місце мовознавства в системі наук.
3. Методи лінгвістичних досліджень.
4. Природа і сутність мови.
5. Основні функції мови.
6. Мова і суспільство.
7. Знаковий характер мови.
8. Мова і мислення.
9. Мова і мовлення.
10. Система і структура мови. Основні одиниці мови та їхні функції.
11. Синхронія і діахронія.
12. Походження мови. Гіпотези про походження мови.
13. Закономірності розвитку мов.
14. Літературна мова, її основні ознаки.
15. Загальна характеристика мов світу.
16. Типологічна класифікація мов.
17. Порівняльне вивчення мов.
18. Генеалогічна класифікація мов.
19. Фонетика як лінгвістична дисципліна. Три аспекти вивчення звуків.
20. Класифікація звуків. Голосні та приголосні звуки.
21. Фонетичне членування мовленнєвого потоку.
22. Склад. Основні теорії складу.
23. Просодичні засоби мовлення. Наголос та інтонація.
24. Позиційні фонетичні зміни.
25. Комбінаторні фонетичні зміни.
26. Поняття фонеми. Фонологічна система.
27. Мова і письмо. Етапи розвитку письма.
28. Графіка. Орфографія. Основні принципи правопису.
29. Лексикологія як розділ мовознавства.
30. Слово як одиниця мови. Слово і лексема.
31. Поняття лексичного значення. Три типи відношень слова (предметний, поняттєвий, лінгвальний).

32. Типи лексичних значень за характером відношення до позначуваного об’єкта та за синтагматичною зумовленістю.
33. Поняття полісемії.
34. Типи перенесення значення. Метафора і метонімія.
35. Омоніми. Суміжні з омонімією явища.
36. Синоніми. Класифікація синонімів.
37. Антоніми. Класифікація антонімів.
38. Гіперо-гіпонімія і лексична конверсія.
39. Лексико-семантична система мови. Парадигматичні та синтагматичні відношення у лексикології.
40. Лексико-семантичне поле.
41. Типи слів за сферою вживання. Активна і пасивна лексика.
42. Етимологія як розділ мовознавства.
43. Причини історичних змін у лексиці. Архаїзми, історизми, неологізми.
44. Запозичення. Різновиди запозичень.
45. Термін. Основні ознаки терміна.
46. Лексикографія. Основні типи словників.
47. Фразеологія як розділ лексикології.
48. Поняття фразеологізму. Типи фразеологічних одиниць.
49. Граматика. Граматичні рівні мови.
50. Граматичне значення.
51. Граматична категорія.
52. Поняття морфеми. Види морфем.
53. Синтетичні способи вираження граматичних значень.
54. Аналітичні способи вираження граматичних значень.
55. Частини мови. Критерії виділення частин мови.
56. Словосполучення. Типи словосполучень.
57. Синтаксичні зв’язки слів.
58. Речення та його ознаки.
59. Актуальне членування речення.

6.6 Шкала відповідності оцінок

Таблиця

Оцінка ECTS	Значення оцінки	Оцінка за стобальною шкалою	Оцінка за національною шкалою
A	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) у межах обов'язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками	**90-100 балів**	відмінно
B	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) у межах обов'язкового матеріалу без суттєвих грубих помилок	**82-89 балів**	добре
C	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок	**75-81 балів**	
D	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності	**69-74 балів**	задовільно
E	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)	**60-68 балів**	задовільно
FX	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань, з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного опрацювання	**35-59 балів**	незадовільно
F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни	**1-34 балів**	

7. Навчально-методична карта дисципліни

«ОСНОВИ МОВОЗНАВСТВА»

Разом 60 год., із них: лекції –8 год., практичні заняття – 20 год., самостійна робота –28 годин, МК – 4 год., іспит

Модулі	**Змістовий модуль I**		**Змістовий модуль II**			
Назва модуля	**Загальні питання мовознавства**		**Структурні елементи мовної системи**			
Кількість балів за модуль	**79 балів**		**125 балів**			
Лекції	№ 1		№ 2	№ 3	№ 4	
Теми лекцій	**Тема 1.** Вступ до мовознавства як навчальна дисципліна **(0,5 б.)**	**Тема 2.** Природа, сутність, функції та будова мови **(0,5 б.)**	**Тема 5.** Фонетика і фонологія **(1 б).**	**Тема 6.** Морфологічний рівень мовної системи **(1б)**	**Тема 7.** Лексико-семантична система мови **(0,5 б).**	**Тема 8.** . Синтаксична система мови **(0,5 б).**

Практич. заняття	№ 1	№ 2	№ 3	№ 4-6	№ 7-8	№ 9	№ 10
Теми практичних занять	**Тема 2.** Природа, сутність, функції та будова мови **(11 б.)**	**Тема 3.** Мови світу. Генеалогічна та типологічна класифікації мов **(11 б).**	**Тема 4.** Основні етапи розвитку мови **(11 б.)**	**Тема 5.** Фонетика і фонологія **(33 б.).**	**Тема 6.** Морфологічний рівень мовної системи **(22 б).**	**Тема 7.** Лексико-семантична система мови **(11б).**	**Тема 8.** Синтаксична система мови **(11 б).**

Самост. робота	**20 балів**	**20 балів**
Види поточ. контрол ю	Модульна контрольна робота 1 (**25 балів**)	Модульна контрольна робота 2 (**25 балів**)
Усього	**Максимальна кількість балів – 204**	

8. Рекомендовані джерела

Основна література

1. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства / Ю.О. Карпенко. – К.: Академія, 2003. – 340 с.
2. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: підручник / М. П.Кочерган. – К.: Академія, 2002. – 368с.
3. Маслов Ю.С. Введение в языкознание / Ю.С. Маслов. – СПб.: Филол. Ф-т СПбГУ; М.: ИЦ «Академия», 2007. – 304 с.
4. Реформатский А.А. Введение в языковедение / А.А.Реформатский. – М.: Аспект Пресс, 2007. – 536 с.
5. Ющук І.П. Лекції зі вступу до мовознавства / І.П. Ющук – К.: Міжнар. ін-т лінгвістики і права, 1992. – 112 с.

Додаткова

1. Апресян Ю.Д. Исследования по семантике и лексикографии. Т. I: Парадигматика / Ю.Д. Апресян**. –** М.: Языки славянских культур, 2009. – 568с.
2. Апресян Ю.Д. Лексическая семантика. Синонимические средства языка / Ю.Д. Апресян. – М.: РАН, 1995. – 472с.
3. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека / Н.Д. Арутюнова. – М.: Языки русской культуры, 1999. – 896 с.
4. Белецкий А.А. Лексикология и теория языкознания (ономастика) / А.А. Белецкий. – К.: Изд-во Киев. ун-та , 1972. – 209 с.
5. Бенвенист Э. Классификация языков // Новое в лингвистике. – Вып.3 – М., 1963. – с.36-59
6. Білецький А.О. Про мову і мовознавство / А.О. Білецький. – К.: АртЕк, 1996 – 224 с.
7. Бондарко Л.В., Вербицкая Л.А., Гордина М.В. Основы общей фонетики. – Сп.: СПбГУ,1991. – 152с.

8. Будагов Р.А. Введение в науку языке / Р.А. Будагов. – М.: Добросвет - 2000, 2002. – 544с.
9. Будагов Р.А. Слово и его значение / Р.А. Будагов. – М.: Добросвет – 2000, 2003. – 64с.
10. Булаховский Л.А. Введение в языкознание / Л.А. Булаховский. – М.: Политиздат, 1953. – 458с.
11. Виноградов В.В. Избранные труды. Лексикология и лексикография / В.В. Виноградов. – М.: «Наука», 1977. – 312 с.
12. Головин Б.Н. Введение в языкознание / Б.Н. Головин. – М.: Высшая школа, 1983. – 231с.
13. Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию / В. Гумбольдт. – М.: Прогресс, 1984. – 398с.
14. Доленко М.Т. Вступ до мовознавства: Збірник вправ і завдань / М.Т. Доленко. – К. : Вища школа, 1975. – 151 с.
15. Донець С. Л., Мацько Л. І. Вступ до мовознавства: Практикум. – К.: Вища школа. – 1989 . – 183 с.
16. Дорошенко С. І., Дудик П. С. Вступ до мовознавства: Навчальний посібник. – К.: Вища школа,1974. – 296с.
17. Журавлев В. К. Внешние и внутренние факторы языковой эволюции / В. К. Журавлев. – М.: Наука,. 1982.– 328 с.
18. Зиндер Л.Р. Общая фонетика / Л.Р. Зиндер. – М.: Высшая школа, 1979. – 312с.
19. Зиндер Л.Р. Учение о фонеме // Зиндер Л.Р. Общая фонетика. – М.: Высшая школа, 1979. – с.36-85.
20. Іванишин В., Радевич-Винницкий Я. Мова і нація: Тези про місце і роль мови в національному відродженні України. – Дрогобич: Відродження, 1994. – 217с.
21. Іванов В.В. Генеалогическая классификация языков и понятий языкового родства / В.В. Іванов. – М., 1954.
22. Камчатнов А.М., Николина М.А. Введение в языкознание. – М.: Флинта Наука, 1998. – 232с.
23. Кисленко Ю.І. Системна організація мови / Ю.І. Кисленко. – К. : Український літопис, 1997. – 217с.
24. Климов Г.А. Фонема и морфема: К проблеме лингвистических единиц / Г.А. Климов. – М.: Либроком, 2009. – 128с.
25. Кодухов В.И. Введение в языкознание / В.И. Кодухов – М.: Просвещение, 1987. – 286 с.
26. Корнилов О.А. Языковые картины мира как производные национальных менталитетов / О.А.Корнилов. – М.: ЧеРо, 2003. – 349 с.
27. Косериу Э. Синхрония, диахрония и история // Новое в лингвистике. Вып. III. – М., 1963. – С. 157-179.
28. Коструба П.П. Фонетика, фонологія и морфологія // Методологчні питання мовознавства. – К., 1966. – С.94-103.

29. Кучеренко І.К. Теоретичні питання граматики української мови. Морфологія. – Ч.ІІ. – К. : Вид-во Київ, ун-ту., 1964. – 159с.
30. Лайонз Дж. Введение в теоретическую лингвистику / Дж. Лайонз. – М.: Прогресс, 1978. – 544с.
31. Общее языкознание. Формы существования, функции, история языка. /Отв. ред. Б.А. Серебренников. – М: Наука, 1970. – 409с.
32. Откупщиков Ю.В. К истокам слова. Рассказы о науке этимологии. – М.: Авалон, Азбука-классика, 2005. – 352с.
33. Панов Е.Н. Знаки, символы, языки / Е.Н. Панов. – М.: Знание, 2000. – 191 с.
34. Пауль Г. Принципы истории языка / Г. Пауль . – М.: Изд-во ин-ой литературы, 1960. – С. 446.
35. Плунгян В.А. Общая морфология: Введение в проблематику / В.А. Плунгян. – М.: УРСС Эдиториал, 2003. – 384с.
36. Потапенко О.І. Цікаве мовознавство / О.І. Потапенко. – Біла Церква, 1996. – 204с.
37. Потебня А.А. Мысль и язык. Собрание трудов. – М.: Лабиринт, 1999. – 300 с.
38. Рождественский Ю.В. Лекции по общему языкознанию / Ю.В. Рождественский - М.: Высш. шк., 1990. – 381с.
39. Росетті А. Вступ до фонетики / Пер. з румун. – К.: Вища шк. – 1974. – 228с.
40. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологи / Э. Сепир. – М. Прогресс, 2001. – 656 с.
41. Соссюр Ф. де Труды по языкознанию / Ф. де Соссюр. – М.: Прогресс , 1977. – 695 с.
42. Соссюр Ф. Курс загальної лінгвістики / Ф. де Соссюр. – К.: Основи, 1998. – 324 с.
43. Теоретические основы классификации языков мира / Под. ред. В.Н.Ярцевой. – М.: Наука, 1980. – 130 с.
44. Трубецкой Н.С. Основы фонологии / Н.С.Трубецкой. – М.Аспект-Пресс, 2003. – 152с.
45. Широков О.С. Введение в языкознание / О.С. Широков. – М.: Московский университет, 1985. – 263с.
46. Щерба Л.В. О трояком аспекте языковых явлений и об эксперименте в языкознании // Щерба Л.В. Языковая система и речевая деятельность. – Л.: Наука, 1974. – с. 31-39.
47. Щерба Л.В. Языковая система и речевая деятельность / Л.В. Щерба. – Л.: Наука, 1974. - 428 с.
48. Якобсон Р. Избранные работы / Р. Якобсон. – М.: Прогресс, 1985. – 455 с.
49. Якушин Б.В. Гипотезы о происхождении языка / Б.В. Якушин. – М.: Наука, 1984. – 136 с.
50. Klose A. Sprachen der Welt / Languages of the World. – München, New York, London, Oxford, Paris, 1987.

51. Lyons, John. New Horizons in Linguistics. – New York, 1983.
52. Shevelov J. A Historical Phonology of the Ukrainian Language. – Heidelberg, 1979.
53. Shevelov J. A Prehistory of Slavic: The Historical Phonolngy oi Common Slavic. – New York, 1965.

Довідкова

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов / О.С. Ахманова. – М.: Советская энциклопедия, 1966. – 606 с.
2. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. – К.: Вища школа. – 1985. – 360с.
3. Єрмоленко С., Бибик С., Тодор О. Українська мова: Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / За редакцією С. Єрмоленко. – К.: Либідь, 2001. – 224 с.
4. Левицький Ю.М. Мови світу: Енциклопедичний довідник / Ю.М. Левицький. – Львів: Місіонер, 1998.
5. Лингвистический энциклопедический словарь / Под ред. В.Н Ярцевой. – М.: Советская энциклопедия, 1990. – 683с.
6. Українська мова. Енциклопедія. – К.: Вид-во «Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана», 2004. – 824 с.
7. Sommerfeldt K., Spiewok W. Sachwörterbuch für die deutsche Sprache. – Leipzig, 1989.
8. Werner Abraham. Terminologie zur neueren Linguistik. – Tübingen, 1988. – Bd. 1–2.

Інтернет-ресурси

1. lcorp.ulif.org.ua/LSlist/
2. library.tnpu.edu.ua/index.php/naykovizap/194-movoznavstvo
3. library.tnpu.edu.ua/index.php/naykovizap/194-movoznavstvo
4. www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/viking/db/ftp/univ/um/um_2017_47.pdf
5. www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/viking/db/ftp/univ/um/um_2016_46.pdf
6. www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/viking/db/ftp/univ/um/um_2015_45_1
7. www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/viking/db/ftp/univ/um/um_2014_44.pdf
8. www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/viking/db/ftp/univ/um/um_2013_43.pdf
9. www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/viking/db/ftp/univ/um/um_2012_42.pdf
10. www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/viking/db/ftp/univ/um/um_2011_41.pdf
11. www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/viking/db/ftp/univ/um/um_2010_40.pdf
12. www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/viking/db/ftp/univ/um/um_2009_39.pdf